

A photograph of three children in outdoor gear exploring a rocky streambed. They are gathered around a large, moss-covered rock in the middle of a shallow stream. The background shows a rocky landscape with some buildings and trees under an overcast sky.

Børns Naturdannelse

Inspiration fra teori og praksis:
hvordan kan børns forhold til naturen styrkes

Pernille Friis Brødsgaard

Hvad jeg har planlagt for os:

Pernille er mest på:

Naturdannelse – hvad betyder det egentlig?

Forskernes udfoldelse og definition af begrebet

Naturdannelse – hvad er det så i praksis?

Projektets erfaringer – med udgangspunkt i en udvalgt praksis med børn i naturen

I er mest på:

Hvordan bidrager I til børns naturdannelse? Er der inspiration at hente til noget nyt?

Gruppearbejde

**”Tænk på en oplevelse i dit liv, som
har været med til at præge dit eget
forhold til naturen”**

Luk eventuelt øjnene

Giv dig selv et lille minut

A photograph of two children climbing a large, gnarled tree trunk in a forest. The tree trunk is covered in moss and has a complex, twisted structure. The children are positioned on different parts of the trunk, reaching out to grip it. The background is a lush green forest with sunlight filtering through the leaves.

Projekt Børns Naturdannelse

Støttet af

AAGE V. JENSENS NATURFOND

Hvad er naturdannelse?

Nyt og ikke veldefineret begreb

Rapport fra Center for Børn og Natur

Søren Præstholt, Københavns Universitet og

Rikke Hartmeyer, Steno Diabetescenter

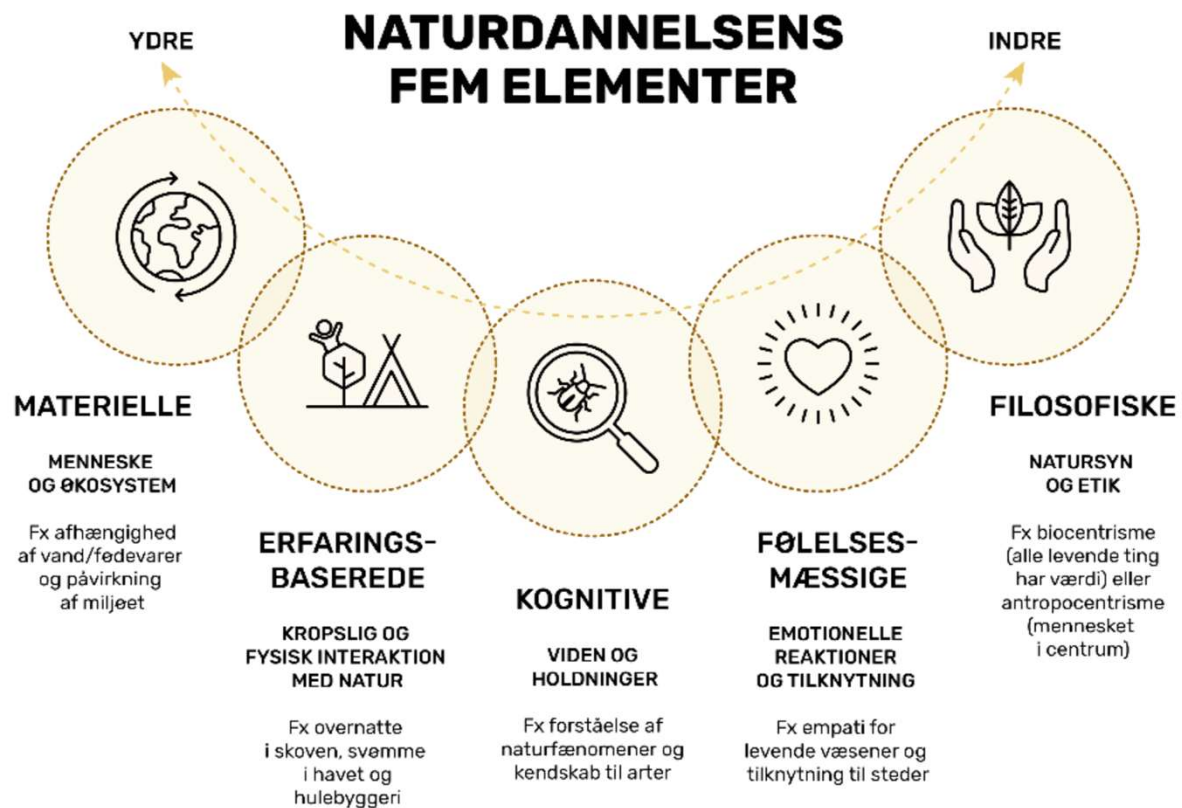
Inddragelse af litteratur der fokuserer på

- dannelse og natur
- relationer og tilknytning til natur

”Naturdannelse er en proces, hvor barnets forhold til naturen styrkes. I processen indgår forskellige typer af relationer til natur, og de kan kategoriseres i fem forbundne elementer i naturdannelse. [...] Relationerne er dynamiske og af mere eller mindre indre eller ydre karakter”

Børns Naturdannelse kort og godt

Figur efter Ives et. al, 2018

Det materielle

"Primært karakteriseret ved en ydre manifestation mellem barn og natur, som kan komme til udtryk ved, at barnet interagerer med natur gennem ureflekterede handlinger."

Har at gøre med menneskets 'ophæng' i naturen. Menneske og natur hænger sammen, er del af samme økosystem. Mennesket tager og giver til (den øvrige) natur.

Fx: Mennesket

- trækker vejret. Og påvirker luften ved udledning som følger af forbrug/adfærd.
- drikker vand. Og påvirker grundvandet ved størrelse af sit vandforbrug og evt. brug af pesticider.
- indtager fødevarer som stammer fra naturen. Økosystemet påvirkes af, hvilke fødevarer den enkelte spiser og hvordan de er produceret.
- forbruger ressourcer via stort set al forbrug/adfærd. Produkt- og transportvalg og affaldssortering og -genanvendelse påvirker hvor mange ressourcer, der trækkes ud og gives tilbage til naturen.

Det erfaringsbaserede

"Også primært karakteriseret ved en ydre manifestation mellem barn og natur, hvor barnet gør sig erfaringer med natur, fx gennem kropslig eller fysisk interaktion, men det erfaringsbaserede element er i højere grad end det materielle forankret i det indre og i barnet."

Har at gøre med menneskets kropslige, sanselige, hands-on oplevelser og erfaringer i naturen.

Fx: Erfaringer med

- grene og stammer som byggemateriale gennem hulebyggeri
- vands bæreevne gennem svømning
- nattens lyde og dufte gennem overnatning i det fri
- planter vækst, udvikling, udseende gennem såning, pleje og høst af grøntsager eller mere generel have/naturpleje
- vind, vand, vejr gennem vandre- og cykelture
- træers struktur, styrke, overflader gennem træklating

Det kognitive

”Indeholder viden og holdninger og er både ydre manifesteret og indre repræsenteret. Børn kan give udtryk for deres viden, men viden kan også være tavs og vanskelig at udtrykke. Børns viden om natur kan fx handle om viden om arter og særlige karakteristika ved disse. Det kognitive element kan imidlertid også indeholde holdninger, der vedrører natur.”

Omhandler menneske-naturrelationen med udgangspunkt i hjernen.

Fx:

- Viden om plante- og dyrearter; udseende, navne, karakteristika, dyreadfærd
- Viden om kredsløb, økosystemer; det lille kredsløb omkring en plante/køkkenhave, materielle/partikulære ressourcekredsløb, globale vejrsmammenhænge og klimapåvirkning og -forandringer
- Holdninger til fødevareproduktion, regnskovsrydning, dyrehold, transport. Holdninger bygger på (en mere eller mindre fyldestgørende) viden om naturen, dens kredsløb, biodiversitet/artsrigdom etc.

Det følelsesmæssige

"Handler om emotionelle reaktioner, men også om mere varige følelser af tilknytning til natur. Det kan fx være tilknytning til specifikke steder eller til særlige dyr. Det følelsesmæssige element er primært indre repræsenteret, men kan i nogen grad udtrykkes, fx gennem samtaler eller spørgsmål rettet mod børns følelser."

Fx:

- Empati for levende væsner
- Tilknytning til specifikke steder/naturtyper
- Følelse af samhørighed med natur
- Glæde ved naturen når den opleves storslået, påvirker en positivt fysisk eller mentalt
- Ubehag ved natur, dyr, planter, elementer (vand, vind, sol, sne)

Det filosofiske

"Det mest indre i naturdannelse. Handler om børns natursyn og etik, som primært er indre repræsenteret. Børns natursyn og etik er dog formodentligt præget af den familie, det samfund eller den kultur, barnet vokser op i. Natursynet kan fx være mere eller mindre præget af et antropocentrisk eller økocentrisk standpunkt."

Fx:

- Alle arter har ret til at være på jorden (holdning: beskyttelse, biodiversitet) – uanset deres nytteværdi for mennesket
- Det er OK at tilsidesætte dyrs naturlige behov for at skaffe mad, tøj etc. for mennesker
- Mennesket er udenfor/over naturen
- Mennesket er natur og kæmper med andre dyr og planter om at optimere sin plads og udvikling

Dynamisk indhold og en aktiv og fortløbende proces

"De fem elementer er fremherskende på forskellige tidspunkter i børns liv. Elementerne hænger sammen og understøtter hinanden."

"Naturdannelse er en fortløbende proces, der ikke handler om kortsigtede mål og resultater."

"Naturdannelse en proces, som børn indgår aktivt i; det kan ikke 'fyldes' på børnene."

"Elementerne, der er repræsenteret som indre relationer til naturen, tillægges normalt størst betydning i forhold til eksempelvis fremtidig handling, mens de ydre elementer primært understøtter udviklingen af de indre elementer."

Eksempler på samspil mellem elementerne

De kropslige eller sanselige erfaringer med natur understøtter ofte det kognitive og det følelsesmæssige

Der er ofte sammenhæng mellem den følelsesmæssige tilknytning og det erfaringsbaserede (fx brug af natur)

Den kognitive viden understøttes ofte af men rækker også ud over den mere kropslige sanselige erfaring/læring i og med natur.

En etisk stillingtagen til, hvordan vi som mennesker eller man personligt udspiller sin materielle relation til naturen kan påvirkes af kropslige erfaringer, følelser og viden.

Hvordan ser naturdannelse ud i praksis?

Der foregår i høj grad naturdannende aktiviteter i dag. I forskellige børnearenaer, hos forskellige aktører, for forskellige aldersgrupper og med fokus på forskellige elementer i naturdannelse. Det vil vi gerne vise, og samtidig undersøge hvordan naturdannelsesperspektivet kan give anledning til nye overvejelser omkring praksis.

Vi går tæt på 9 praksiseksempler. Vi kigger med:

når børn går i børnehave

når børn går i skole

når børn går til spejder

når børn er på tur med Natur & Ungdom

når unge på efterskole vælger friluftsliv

når børnehavebørn besøger naturskolen

når skolebørn er med på jagt

når skolebørn går i skolehave

når skolebørn holder spejderuge

Lad os kigge på Gudhjem Naturbørnehave:

Filmen "Naturdannelse – når børnehavebørn er på tur i nærområdet" kan ses på <https://www.youtube.com/watch?v=D1mARS7BBgs>

Hvad så vi?*

- Alle fem elementer mere eller mindre stimuleret.
- Konstant erfaringsbaseret stimuli. Børnenes sanselige og fysiske kontakt med naturen var afgørende for stimulering af de øvrige elementer
- Det kognitive og erfaringsbaserede i samspil
- Det følelsesmæssige og erfaringsbaserede i samspil
- Fantasi som pædagogisk værktøj
- Det filosofiske/etiske som bærende princip for Gudhjem Naturbørnehave. Giver bl.a. anledning til at børnene forholder sig til deres materielle relation til naturen.

*af betydning for naturdannelse

Konstant erfaringsbaseret stimuli

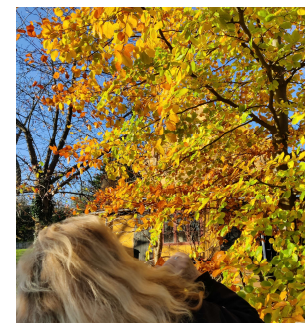
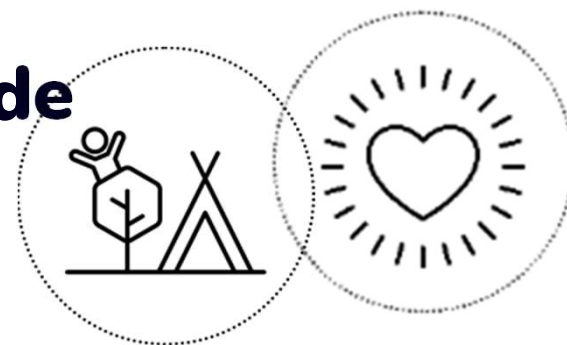
Det kognitive og erfaringsbaserede i samspil

- Børnene tilegnede sig viden om de naturfænomener de stod med i hænderne
- Den kognitive stimulering blev i høj grad drevet af de voksne, men også af børnenes egen nysgerrighed. Følge børnenes spor.
- Sanne (og Catarina) satte fokus på alverdens naturfænomener undervejs. Ikke et specifikt læringsmål for turen; potentiel læring i alt hvad de mødte på deres vej (De voksnes forudsætninger)

Det følelsesmæssige og erfaringsbaserede i samspil

- Igen havde børnenes sanselige og fysiske kontakt med naturen stor betydning for deres emotionelle reaktioner og tilknytning til naturfænomener
- Naturens æstetiske værdier vækkede følelser: de gyldne blade i sollyset, den åbne marks vidder, udsigten over Gudhjem og havet fra Bokulbjerget, det smukke mos og den sjove svamp, de fascinerende vandbænkebidere i stereomikroskopet
- Smådyr vakte børnenes omsorg; de relaterede sig til dem. Vil gerne beholde regnorme, mor, far og børn (orme, snegle, svampe)
- De voksne spejlede børnenes begejstring og understøttede positive følelser med deres egen glæde og begejstring

Fantasi og fortælling som pædagogisk værktøj

Fantasifulde fortællinger vækkede børnenes interesse og engagement for naturen

- Holkahesten der bliver levende om natten
- Den gyldne skat
- Den hviskende sten som sendebud for naturen
- Bokultrolden som ved alt om naturen

Det filosofiske/etiske som bærende princip for Gudhjem Naturbørnehave

- Det filosofiske blev stimuleret i samspil med det erfaringsbaserede, kognitive og følelsesmæssige element:
 - Albas begejstring for vandbænkebidere gav anledning til etisk dialog om hvorfor de skal ud igen
 - Børnene havde allerede en stærk holdning til skrald (kognitivt + filosofisk).
 - Når der blev fundet skrald kunne børnene stimuleres kognitivt om fx nedbrydning eller skade på dyr, hvilket kunne bruges som anledning til (flere) etiske refleksioner over, hvad man smider i naturen.
 - Fantasien blev også anvendt i samspil med det etiske: Holkahesten (den mytiske natur?) gør ikke naturriddere noget, for de passer på naturen. De er i samklang.

Det filosofiske/etiske udspillede sig ofte i forhold til en materiel relation til naturen

- Når børnene fandt skrald og forholdte sig etisk til de konsekvenser det har at smide skrald i naturen, så blev de samtidig bevidste om deres adfærd og påvirkning af miljøet
- Sanne finder tyggegummi, og forklarer hvordan det kan være farligt for fugle. Alba tilstår: "Da jeg var lille kom jeg til at smide et tyggegummi".
- "Spiller på hele klaveret": stanniol vs. madpapir
- De konkrete situationer og emner kan stimulere børnenes forhold til deres materielle relationer i bredere forstand.

Hvordan bidrager du/I til børns naturdannelse?

Lektien: En konkret aktivitet/forløb fra din hverdag som umiddelbart er naturdannende for børn

Find sammen 2 og 2 og bliv enige om hvilken aktivitet, I vil kigge på. Beskriv aktiviteten så konkret som muligt. Undersøg i fællesskab, hvornår og hvordan naturdannelses-elementerne bliver stimuleret i aktiviteten:

Hvornår og hvordan er (nogle af) elementerne i spil / bliver de stimuleret?

Er der elementer, der understøtter hinanden i aktiviteten?

Er der elementer, som ikke er (tydeligt) i spil / som er svære at stimulere?

En eftertanke

Er der noget I er særligt gode til i forhold til at stimulere børns naturdannelse?

Har I fået øje på noget nyt?

*Er der særlige potentialer, I får øje på?
– fx når I tænker Grøn Dannelse (generelt og hos netop dig)*

Øvrige faktorer for naturdannelse

- Barnets forudsætninger
- De voksnes forudsætninger*
- Helhedstænkning og samarbejde på tværs af arenaer og aktører*
- Rammer og steder*
- Prioritering og ressourcer*

Yderligere inspiration om naturdannelse

Flere film på Friluftsrådet youtube-kanal eller

<https://friluftsradet.dk/inspiration-til-naturdannelse-praksis>

Rapporter kan downloades fra Friluftsrådets (projektets) hjemmeside:

<https://friluftsradet.dk/naturdannelse>

Facebookgruppen “Naturdannelse – erfaringer og inspiration”

Åbne seminarer (webinarer)

A group of people, including children and adults, are huddled together in a group hug on a rocky, moss-covered coastline. The scene is outdoors, with a body of water visible in the background. The people are wearing outdoor gear, including jackets and backpacks. The overall mood is warm and appreciative.

**Tak for jeres
opmærksomhed**